TIJDLIJN ⟶ DECENTRALISATIE EN PRIVATISERING: RUIMTELIJKE ONTWIKKELING IN RELATIE TOT STURING

CENTRALE KETEN

GEDECENTRALISEERD NETWERK

↑ Sturingsdiagrammen

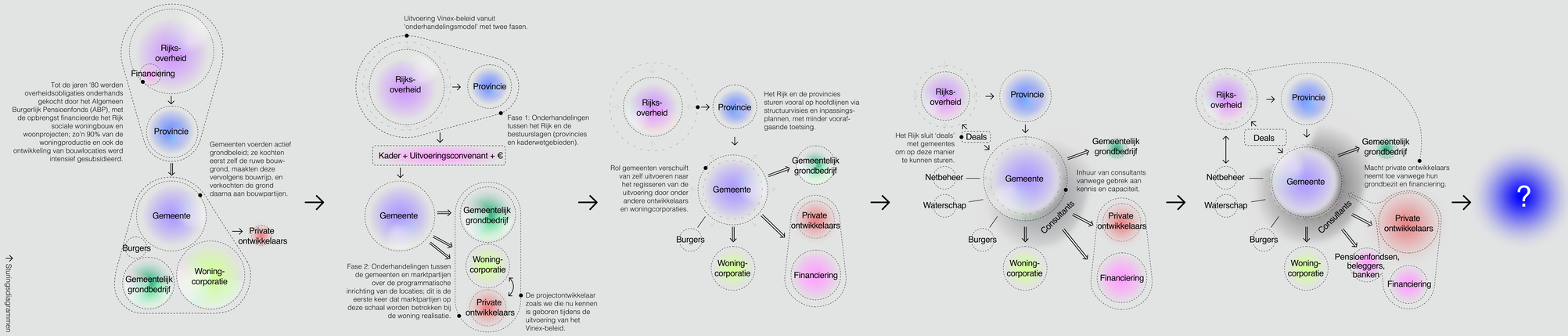

↑ Tijdlijn

voor 1995

- Oprichting Nederlands Architectuur Instituut (NAI) 1989
- Koninklijke Bond van Nederlandse Architecten-bureaus (BNA) wordt Brancheverenging (en in 2025 weer terug naar Bond) 1990
- Eerste Architectuurnota "Ruimte voor Architectuur" 1991
- 1990 Oprichting Woonbond
- Oprichting Stimuleringsfonds voor Architectuur 1993
- Corporaties verzelfstandigen 1993
- 1993 Bruteringsakkoord woningcorperaties
- 7.942 Ambtenaren Ruimtelijke Ordening en Rijksuitgaven op woningbouw en ruimtelijke ordening: 6,3% 1991
- Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX) 1991
- Habitatrichtlijn aangenomen: basis voor Natura 2000 1992
- Nota Volkshuisvesting: Neoliberale koers in de volkshuisvesting, wonen werd in nota aangeduid als consumptiegoed 1989
- Jaren '90 Forse grondkostenstijging mede door opkomst residuele grondwaardenmethodiek
- Architectuurnota 'De Architectuur van de Ruimte' 1996
- Nieuwe Huursubsidiewet: stelsel individuele huursubsidie (subjectsubsidie) verder uitgebreid, geen directe subsidie voor woningen vanuit het Rijk (objectsubsidie) 1997
- Woning-corporaties #1.000 +
- Woning-corporaties #764
- 1995 Wet Balansverkorting
- 3.974 Ambtenaren Ruimtelijke Ordening en Rijksuitgaven op woningbouw en ruimtelijke ordening: 3,1% 1995
- Oprichting Algemene Bestuursdienst (ABD) 1995
- Wet Voorkeursrecht Gemeenten ook laten gelden voor uitbreidingslocaties 1996
- 1995 Besluit Locatiegebonden Subsidies (BLS), Rijk staat niet meer garant voor sluitende GREX
- Gemeenten moeten passief grondbeleid voeren: aankoop grond overlaten aan markt-partijen 1994
- 1994 Start overheidsprogramma Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit (MDW)
- Vastgelegd door EMU: ABP te groot voor onderhandse obligaties 1992
- Wet privatisering ABP 1995
- 1995 Nationale Hypotheek Garantie (NHG)
- Privatisering ABP: Rijk kan niet meer goedkoop lenen bij het eigen pensioenfonds; financiering gaat via de wereldwijde kapitaalmarkt 1996
- 1995–2000 Pensioenfondsen kopen 5-10% van vastgoed (kantoren, winkels, beperkt woningen)

1995-2000

- SuperDutch publicatie Bart Lootsma 2000
- Oprichting Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR) 2001
- Architectuurnota 'Ontwerpen aan Nederland' 2001
- Woning-corporaties #400
- Wet Stedelijke Vernieuwing (WSV) introduceerde centraal financieringskader voor gemeenten om via een Meerjaren Ontwikkelingsprogramma (MOP) Rijksmiddelen aan te vragen 2000
- Nota Grondbeleid: pleidooi voor passief grondbeleid bij gemeentes 2001
- Nota Mensen Wensen Wonen (MWW) gaf een nieuwe invulling aan het proces van verzelf-standiging en decentralisatie 'meer markt, minder overheid' 2000
- Klacht IVBN oneerlijke staatsteun voor woningcorporaties 1998
- 1998 Kwijtschelden restschuld NHG
- Wet Bevordering Eigen Woningbezit (BEW) 2001

2000-2005

- Nota Ruimte: Grote koerswijziging onder minister Dekker: "Decentraal wat kan, centraal wat moet"; het Rijk trekt zich terug uit de directe sturing van de inrichting 2004
- Start Actieprogramma Ruimte en Cultuur 2005
- College van Rijksadviseurs (CRa) opgericht 2004
- Actieprogramma Andere Overheid: focus op lagen-benadering en het beperken van overheidsbemoeienis 2003
- Woning-corporaties #496
- 2005 Eurocommissaris Neelie Kroes stelde dat de woningcorporaties oneerlijke concurrentie pleegden door staats-steun te ontvangen, wat leidde tot een onderzoek en verplichtingen om sociale huurwoningen te verkopen (DAEB)
- Uitplaatsen Rijksplanologische Dienst (RPD); opgegaan in Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) 2002
- Na overname door ABN AMRO is het bedrijf opgesplitst; het ontwikkelingsbedrijf (nu BPD | Bouwfonds Gebiedsontwikkeling) werd later onderdeel van Rabobank 2006
- 2000-2005 Privatisering van Bouwfonds, verkocht aan ABN AMRO; Bouwfonds was een semi-overheidsbedrijf
- Besluit begroting en verantwoording provincie en gemeenten (BBV); Uniformering begroting provincie en gemeenten voor betere publieke controle 2004
- 2000–2007 Uitbreiding vastgoedportefeuille pensioenfondsen door lage rente en stijgende grondprijzen

2005-2010

- 'Ruimte' toegevoegd aan Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT); infrastructuur nadrukkelijker gekoppeld aan ruimtelijke ontwikkeling en economie 2008
- De nieuwe Wet ruimtelijke ordening (WRO) verankert publiek-private samenwerking (PPS) en legt de primaire verantwoordelijkheid voor ruimtelijke ordening bij gemeenten volgens het principe "decentraal, tenzij" 2008
- RACM wordt Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) 2009
- Oprichting Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) 2006
- Start programma Ruimte voor de Rivier 2006
- Gehele Ministerie VROM kleine 1% van Rijksuitgaven 2008
- Integrale Vpb-plicht: woningcorporaties vallen onder de integrale vennootschaps-belastingplicht; deze maatregel leidt tot stijgende belastinglasten 2008
- Crisis- en herstelwet 2010
- Opheffing Ministerie van VROM 2010
- Grondcrisis: Gemeenten hebben dure grond gekocht die ze niet meer kunnen verkopen voor woningbouw; miljardenverliezen leiden tot bezuinigingen op cultuur en publieke voorzieningen 2008-2013
- 2008 Grondexploitatiewet (Grex-wet) biedt gemeenten de mogelijkheid om kosten van ruimtelijke ontwikkelingen (zoals bouwrijp maken en planschade) te verhalen op grondeigenaren
- 2008-2012 Financiële crisis: Pensioenfondsen trekken zich grotendeels terug

2010-2015

- Start voorstel / opzet Omgevingswet 2012
- Samenvoegen NAi tot Nieuwe Instituut 2013
- Deltaprogramma: overeenkomst getekend 2014
- Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR); het Rijk benoemt nog slechts 13 nationale belangen, de rest is aan gemeenten en provincies 2012
- Fusie van onder andere Rijksgebouwendienst tot Rijksvastgoedbedrijf (RVB) 2014
- Opheffen nationaal architectuurbeleid, overgang naar actie-programma ruimtelijk ontwerp (ARO) 2013
- Nederlandse Aanbestedingswet 2012
- Fusie van onder andere Stimuleringsfonds voor Architectuur tot Stimuleringsfonds Creatieve Industrie 2013
- Europees niveau: Klimaatakkoord Parijs getekend 2015
- "City Deals" van Agenda Stad: afspraken tussen overheid, steden en partners gericht op concrete opgaven in steden; zoals mobiliteit en wonen 2016
- Opheffing Dienst Landelijk Gebied 2016
- Programma aanpak stikstof (PAS) 2015
- 2014 Start Agenda Stad: samenwerking tussen het Rijk, steden en andere organisaties (zoals bedrijven en kennis-instellingen) om steden te verbeteren
- Publiek-private samenwerking (PPS) komt op samen met procedurele versnelling via de Crisis- en herstelwet 2010-2015
- Wet WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) decentralisering: gemeenten werden verantwoor-delijk om maatwerk te leveren, zodat mensen langer thuis kunnen blijven wonen 2015
- Woning-corporaties #400
- Invoering verhuurdersheffing: belasting op sociale huur-woningen die de investeringskracht van corporaties decimeert 2013
- Woning-corporaties #350
- 2012 Vestia-schandaal: de woningcorporatie was bijna failliet door een derivaten-portefeuille van ruim 20 miljard; dit leidde tot een bijna-ondergang van het corporatiestelsel
- 2015 Herziening Woningwet: DAEB-activiteiten (sociale woningbouw) wettelijk gescheiden van niet-DAEB-activiteiten (commerciële activiteiten)
- 2012–2020 Pensioenfondsen financieren indirect: forward funding, aankoop huurwoningen

2015-2020

- Stichting Coördinatie Lokale Architectuur-initiatieven (CoLA) 2019
- Uitspraak Raad van State PAS voldoet niet aan Europese regelgeving; woningbouw en infrá-projecten komen grotendeels stil te liggen 2019
- 2019 Ontwerp Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
- 2017 "Regio Deals" van Agenda Stad: afspraken tussen overheid, steden en partners die samen investeren om een regio te versteken
- 2015-2020 Institutionele beleggers krijgen grotere rol in de huurwoningbouw
- Eerste Woondeals tussen Rijk, gemeente en provincies en soms ook woningcorporaties en ontwikelaars om sneller en meer woningen te bouwen 2018
- Woning-corporaties #288
- 2020 Minder beleggingen in de woningmarkt, door regulering, fiscale wijzigingen én de gestegen rente
- Regionale Energie Strategie (RES) 2019

2020-2025

- Stikstoffonds 2021
- Verstedelijkingsaanpak: Rijk en regio maken concrete groeistrategieën voor stedelijke gebieden 2021
- Nationale Omgevingsvisie (NOVI): introductie nationale programma's voor nationale ruimtelijke opgaven 2020
- Actieagenda Wonen 2021
- 2022 Nationale woon- en bouwagenda (NWBA) met de kernambitie om 900.000 woningen te bouwen voor 2030
- 2020 "Bouwen, bouwen, bouwen" als motto krijgt steeds meer politieke weerklank vanwege de woonc risis
- Afschaffing verhuurderheffing voor woning-corporaties 2022
- Minister van VRO onder BZK; geen eigen ministerie 2022
- Kamerbrief 'Water en Bodem sturend' 2022
- Minister voor VRO 2022
- Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) 2022
- Architectuur Overal 2024
- Afschaling stikstoffonds 2023
- NPLG afgezwakt, integrale aanpak beëindigd 2024
- Beter benutten: sturingsprincipe vanuit VRO 2023
- Invoering Omgevingswet 2024
- Ontwerp Nota Ruimte 2025
- 2023 Plan van Aanpak: Versnellen Procedures en Processen Woningbouw
- Start 15 Woondeals Rijk-regio met afspraken over betaal-baarheid, aantallen en financiering via woonimpulsen (subsidies voor gemeenten die indirect naar de uitvoering gaan) 2022-2023
- Start structurele netcongestie 2021-2022
- Nationale prestatieafspraken met woningcorporaties: 250.000 sociale huurwoningen tot 2030, bouwproductie omhoog, 675.000 woningen verduurzamen, huurmatiging voor lage inkomens 2022
- Verandering percentage sociale huur naar 30% bij nieuwbouw-projecten in plaats van in totaal in een gemeente 2023
- Woning-corporaties #296
- 2023 Aankondiging wijzigingen in de vermogens-winstbelasting
- 2020-2025 Banken bepalen segment, dichtheid, exploitatie en duurzaamheidseisen door strengere regelgeving
- 2024 Wijziging overdrachtsbelasting: voor beleggers verhoogd naar 8%
- Nationale Omgevingsvisie Executiekracht (NOVEX): uitvoeringsprogramma NOVI en nationale programma's 2022

Woning-corporatie · Gemeentelijk grondbeleid · Private ontwikkelaars · Financiering

Rijksoverheid · Gemeente · Provincie

PUBLIEKE STURING ↔ PRIVATISERING

Publiek ↔ Privat

AIR en Dérive hebben met deze tijdlijn en sturingsdiagrammen de ontwikkelingen in het ruimtelijke domein op het gebied van decentralisatie en privatisering van de afgelopen decennia proberen te schetsen en verbeelden. Het betreft geen wetenschappelijk onderzoek en het is niet bedoeld als statische en finale weergave. Deze verbeelding is bedoeld als aanleiding om het gesprek verder te voeren; een onderlegger die gezamenlijk aangevuld en aangepast wordt om met elkaar beter inzicht te krijgen in ruimtelijke ontwikkeling in relatie tot sturing.

Onderdeel van het curatorschap Delen & Doen, Actieagenda Ruimtelijk Ontwerp 2025.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Een initiatief van: air architectuur instituut rotterdam

In samenwerking met: dérive